

Den vanskelige stræben

Bahnhof Friedrichstrasse i Berlin omkring 1910, som er "scenen" i Hans Falladas roman "En mands stræben", der nu er udkommet på dansk. Foto: Wikimedia Commons

Hans Henrik Fafner
24.08.2024

NY BOG // ANMELDELSE – En af Hans Falladas oversete klassikere er for første gang udkommet på dansk – oven i købet i en ualmindeligt fin oversættelse. Romanen, der udspiller sig i 1910'ernes iskolde Berlin, er blevet betegnet som en berlinsk version af den amerikanske drøm.

En mands stræben

Forfatter: Hans Fallada

Oversat af: Jacob Jonia

Forlaget Silkefyret, 2024. 833 sider. Bogen er udkommet.

Hvis man siger Fallada, vil mange svare *Lille mand – hvad nu?* Den store tyske forfatter **Hans Fallada**, hvis borgerlige navn var Rudolf Ditzen, forbindes mest med romanen om flipproletaren Johannes Pinneberg og hans kone, kaldet Lamseben, og den er uden tvivl en af mellemkrigstidens vigtigste litterære bedrifter.

Store dele af hans omfattende forfatterskab har dog haft en tendens til at glide en smule i baggrunden, og på den måde deler Fallada skæbne med Alfred Döblin, hvis ikoniske *Berlin Alexanderplatz* fra 1929 foregår i den tyske hovedstads samme gråmelerede miljøer, hvor social mobilitet på den tid var noget af en umulighed.

Både Döblin og Fallada skrev en lang række fremragende romaner, og navnlig Fallada har i nyere tid fået den velfortjente cadeau at blive trukket frem i det litterære rampelys igen. I 1946, altså året før sin død, skrev han i hast romanen *Jeder stirbt für sich allein*, som blev udgivet posthumt og er en fikcionaliseret version af Gestapos sagsmappe mod forfatteren. Af en eller anden grund blev den først oversat til engelsk i 2009. Lige med det samme røg den til tops på bestsellerlisterne, og det er nok dette, der har bidraget til den store nye interesse. Romanen udkom også på dansk med titlen *Alene i Berlin*.

1910'ernes kolde Berlin

Det virker dybt uretfærdigt, at et så mesterligt forfatterskab som Hans Fallada på den måde skal være underlagt markedsmekanismens luner og tilfældigheder. Men sådan går det vel engang imellem, og hertil kan man så også sige, at der nok også ligger en logisk forklaring i, at Fallada – udover at være stor fortællekunst – også virker stærkt relevant for læsere i det 21. århundrede.

Forlaget Silkefyret har i hvert fald taget tråden op, og det skete med *Lille mand – hvad nu*, der udkom i 2022, og nu fortsætter med *En mands stræben*. Sidstnævnte blev fundet i Falladas papirer efter hans død og udkom på tysk i 1953. Den fik stor opmærksomhed i slutningen af 1970'erne, da den kom som tv-serie, som også rullede på de danske skærme, men det er først nu, bogen kommer på dansk.

Det er der god grund til at glæde sig over. Den tager afsæt i tiden op til første verdenskrig, hvor hovedpersonen, den 16-årige Karl Siebrecht, bliver forældreløs. Men i stedet for at slå sig til tåls med lillebyens forudsigelige og stærkt begrænsede udfoldelsesmuligheder beslutter han at søge lykken i Berlin. Hans far var en lokal bygmester, men efterlod sig ikke meget andet end gældsposter, så på trods af en relativt tryk opvækst i provinsens middelklasse, er Karl tvunget til at starte helt fra bunden.

Der er intet i teksten, som kunne falde den nazistiske censur for brystet, og alligevel hersker der ingen tvivl om Falladas ætsende samfundskritik

Ved et lykketræf finder han sammen med pigen Rieke, der er to år yngre end ham. Han flytter ind hos hende og hendes far, der er en dybt alkoholiseret murerarbejdsmand med bopæl i et ussel baghus til et baghus i et af Berlins forhutlede kvarterer. Det er et

sted med ”meget tvetydige værtshuse med meget entydige damer,” som det hedder i Falladas karakteristiske stil.

Skuffelserne er mange. Men den naive Karl er fuld af ukuelig optimisme, og sammen med Rieke, der trods sin unge alder har proletarbarnets uslebne og rapkæftede livskundskab, lykkes det ham at kæmpe sig op. Han vil erobre Berlin, siger han, og lidt efter lidt får han banket et firma op, der transporterer bagage mellem storbyens forskellige banegårde. Det er ikke uden grund, at romanen er blevet betegnet som en berlinsk version af den amerikanske drøm.

Bagage transporteres til og fra Berlins hovedbanegaard med drosje i 1905. Arkivfoto: Wikimedia Commons

Romanen er en typisk repræsentant for kunstretningen *Neue Sachlichkeit*, den nye saglighed, for forfatteren tilstræber en objektiv skildring af hverdagen. Det var en strømning, der stillede sig i stærk opposition til den fremherskende ekspressionisme og den mere subjektive beskrivelse.

Og *En mands stræben* snyder på ingen måde på varedeklarationen. Det er et tidsbillede, så det batter, og det gør ondt helt ind i sjælen, når man læser om forholdene på en af Karls første arbejdspladser i storbyen. Han bliver sat til at hjælpe med at slæbe koks for nogle tørlejere. Det var mennesker, som fik gratis husly og intet andet for at bebo nye bygninger. Jobbet bestod i at holde bålene i gang, så fugten blev drevet ud af murværket, og de forhutlede tørlejere knoklede, mens de lidt efter lidt hostede sig selv ihjel i de usunde omgivelser:

”Den lille pukkelryggede med de hængende abearme stod foran Karl Siebrecht og kiggede på ham nedefra uden at sige noget. Derved trådte det hvide i hans øjeæble, det eneste, der var hvidt i hans kulsorte ansigt, tydeligt frem – og gav den gamle mand et ondskabsfuldt udtryk! Efter et stykke tid, da Edwin var helt sikker på at sjakbajsen virkelig var gået, spurgte han: ”Og hvad er du så for én?””

I 1910’ernes kolde og hårde Berlin er der ikke plads til menneskelige hensyn, og bedraget lurer alle vegne. Man mærker historiens vingesus, når fortællingen glider op gennem første verdenskrig, Weimarrepublikkens ”brølende tyvere”, som for det store flertal var alt andet end brølende, med inflationen, som var resultatet af Den Store Krig og kulminationen med børskrakket i Amerika i 1929.

Fallada undgik censuren

Hans Fallada skrev romanen sent i livet. Den blev til i begyndelsen af 1940’erne, hvor forfatteren havde svært ved at få udgivet sine ting. Han befandt sig i krigens Berlin, hvor det var svært at opdrive papir, og han vidste også, at nazisterne holdt et vågent øje med hans skrivning, hvilket måske er en af grundene til, at manuskriptet endte i skrivebordsskuffen.

Men det vides på den anden side også, at propagandaminister Goebbels i en tid var ret begejstret for Falladas romaner, hvilket på en måde fredede ham, samtidig med at han sikkert har været klar over, at det mindste litterære fejltrin kunne ende grimme galt.

På den led bliver romanen også et interessant studie i, hvordan Fallada som kunstner formåede at sno sig under et morderisk diktatur. Der er intet i teksten, som kunne falde den nazistiske censur for brystet, og alligevel hersker der ingen tvivl om Falladas ætsende samfundskritik.

Det skal nok passe, at *En mand's stræben* ikke regnes blandt Falladas litterære toppræstationer. Forfatteren kæmpede med alkoholmisbrug og psykiske problemer, mens han skrev den, men alligevel er der kommet en bemærkelsesværdig roman ud af det.

Det tæller også med, at den danske udgave er et stykke godt boghåndværk – lækker indbinding og smuk skrift på gedigent papir øger læseoplevelsen – og ikke mindst har Jacob Jonia ydet en fornem indsats med sin oversættelse. I lange passager kører den snakkesalige Rieke derudaf med tidens berlinerjargon, og det har Jonia fanget stilsikkert, uden at det er kommet til at lyde som en antikveret Kaj Bom. ”Det må du meget rundstykke,” står der et sted. ”Entschuldige man,” hedder det i Falladas svært oversættelige original, og det er bare et af utallige eksempler på, at den danske oversætter har ramt plet.

Læs også Bo Heimanns anmeldelse af romanen *I hundene* af Erich Kästner: “[En ypperligt velskrevet advarsel mod det ragnarok, der skulle komme](#)”

2. Verdenskrig

Berlin

Den amerikanske drøm

Hans Fallada

social mobilitet

Hans Henrik Fafner

Hans Henrik Fafner (f. 1957) er POV's udlandsredaktør. Han er journalist med fast base nord for Tel Aviv. Han har gennem de sidste 25 år – bl.a. som korrespondent for Dagbladet Information og sidenhen Weekendavisen – skrevet om Israel og Mellemøsten.

Modtag POV Weekend, følg os på Facebook – eller bliv medlem!

Hold dig opdateret med ugens væsentligste analyser, anmeldelser og essays i **POV Weekend** – hver fredag morgen.

Det er gratis, og du kan tilmelde dig her →

Ja tak, send mig POV Weekend

POV er et åbent og uafhængigt dansk non-profit medie.

Har du mulighed for at bidrage til vores arbejde? Bliv medlem her →

25 kr./md.

50 kr./md.

100 kr./md.

Overblik

TOPHISTORIER

SENESTE

DEBAT

PODCAST

POV International

OM POV

REDAKTION

SKRIBENTERNE

GÆSTESKRIBENTER